

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีการจัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร และนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา

กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่

1.กลุ่มครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2546 จากจำนวนโรงเรียน 116 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย รวมทั้งหมดจำนวน 116 คน โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนจำนวน 116 ฉบับ ได้รับกลับคืน 110 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.83 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป

2.กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง รวมทั้งหมดจำนวน 10 คน ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่เป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์ เนื้อหาและแจกแจงความถี่นำเสนอเป็นความเรียง และเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. ผลการวิจัยจากการใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านต่อไปนี้

1. ด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง
2. ด้านจุดประสงค์ของหนังสือ
3. ด้านเนื้อหา
4. ด้านกิจกรรมศิลปะ
5. ด้านการอ้างอิง
6. ด้านการใช้ภาษา
7. ด้านการออกแบบรูปเล่ม
8. ด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2. ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านสภาพของหนังสือเรียนศิลปศึกษาก่อนมีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 2. แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในแต่ละด้านดังนี้
 - 2.1 ด้านด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง
 - 2.2 ด้านจุดประสงค์ของหนังสือ
 - 2.3 ด้านเนื้อหา
 - 2.4 ด้านกิจกรรมศิลปะ
 - 2.5 ด้านการอ้างอิง
 - 2.6 ด้านการใช้ภาษา
 - 2.7 ด้านการออกแบบรูปเล่ม
 - 2.8 ด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์
 3. ด้านการบริหารจัดการหนังสือเรียนศิลปศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในประเด็นต่อไปนี้
 - 3.1 กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดหรือระบุชื่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ใช้อย่างชัดเจนหรือไม่
 - 3.2 สถานศึกษาหรือครูผู้สอนควรเป็นผู้เลือกใช้นักเรียนศิลปศึกษาเองตามที่สมควร
 - 3.3 กระทรวงศึกษาธิการควรเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา โดยนำผู้ทรงคุณวุฒิ มาตรวจสอบหนังสือเรียนอย่างมีคุณภาพ
 - 3.4 การเปิดโอกาสให้มีการเขียนและผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างเสรี หรือมอบหมายให้หน่วยงาน สถาบันที่มีชื่อเสียงหรือแหล่งผลิตที่มีมาตรฐานเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา
 - 3.5 การเปิดโอกาสให้หนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศเข้ามาเผยแพร่ โดยมีการตรวจสอบอย่างมีคุณภาพ
- ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. ผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.3 ครูผู้สอนเป็นเพศชาย ร้อยละ 42.7 ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 46 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.2 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.7 วุฒิการศึกษาครูผู้สอน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 90.0 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 8.2 และระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 1.8 สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 77.3 รองลงมาคือ สาขาศิลปกรรม คิดเป็นร้อยละ 22.7

ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษา ระหว่าง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.5 รองลงมาคือ ระหว่าง 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.6 ระหว่าง 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.3

สำหรับแหล่งผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ครูผู้สอนเลือกใช้นั้นมาจากแหล่งผลิตโดยบริษัทหรือสำนักพิมพ์เอกชน คิดเป็นร้อยละ 58.2 รองลงมาคือ ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะจัดทำขึ้น คิดเป็นร้อยละ 27.3 สำนักพิมพ์รัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 7.3 โดยใช้จากสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช คิดเป็นร้อยละ 19.1 สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช คิดเป็นร้อยละ 7.8 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 17.3 สำนักพิมพ์สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 6.4 และสำนักพิมพ์ประสานมิตร คิดเป็นร้อยละ 1.8 สำนักพิมพ์กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ คิดเป็นร้อยละ 7.3 หน่วยงาน เขตพื้นที่การศึกษาจัดทำขึ้น คิดเป็นร้อยละ 7.3 และครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะจัดทำขึ้น คิดเป็นร้อยละ 27.3

การใช้หนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาที่มีอยู่เดิม และหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผลิตขึ้นใหม่ คิดเป็นร้อยละ 67.3 รองลงมาคือ ใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผลิตขึ้นใหม่ คิดเป็นร้อยละ 24.5 ใช้หนังสือเรียนเดิมที่มีอยู่แล้ว คิดเป็นร้อยละ 6.4 และไม่ใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 1.8

การจัดหาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ในแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นห้องสมุดโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมาคือ ห้องศิลปะหรือห้องสมุดหมวดวิชา คิดเป็นร้อยละ 55.5 และไว้ในศูนย์วิชาการ คิดเป็นร้อยละ 2.7

การแบ่งช่วงชั้นของหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ควรแบ่งหนังสือระดับชั้นต่อหนังสือหนึ่งเล่ม (คือมัธยมศึกษาปีที่ 1 หนึ่งเล่ม มัธยมศึกษาปีที่ 2 หนึ่งเล่ม และมัธยมศึกษาปีที่ 3 หนึ่งเล่ม) คิดเป็นร้อยละ 55.5 รองลงมาคือ แบ่งตามช่วงชั้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (คือช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 หนึ่งเล่ม) คิดเป็น ร้อยละ 44.5

การจัดเนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ควรจัดเนื้อหาสาระโดยแยกเล่มเป็น 3 สาระ คือ สาระทัศนศิลป์ สาระดนตรี สาระนาฏศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมาคือ ควรแยกเล่มเป็น 2 สาระ คือ สาระทัศนศิลป์ สาระดนตรีกับนาฏศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 27.3 และควรรวมเล่มเดียวกันทั้งสาระทัศนศิลป์ สาระดนตรี สาระนาฏศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 12.7

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามของครูผู้สอน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเฉลี่ยแต่ละด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง ($\bar{X} = 4.557$) ด้านจุดประสงค์ของหนังสือ ($\bar{X} = 4.578$) ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.603$) ด้านกิจกรรมศิลปะ ($\bar{X} = 4.586$) ด้านการอ้างอิง ($\bar{X} = 4.538$) ด้านการใช้ภาษา ($\bar{X} = 4.588$) ด้านการออกแบบรูปเล่ม ($\bar{X} = 4.614$) ด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์ ($\bar{X} = 4.642$) ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.557$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ผู้แต่งควรมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะ ($\bar{X} = 4.80$) รองลงมาคือ ผู้แต่งควรมีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านทัศนศิลป์อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง ($\bar{X} = 4.77$) และผู้แต่งควรมีประสบการณ์การผลิตผลงานด้านวิชาการทางศิลปะ ($\bar{X} = 4.69$) ส่วนความคิดเห็นว่าหนังสือเรียนศิลปศึกษาคควรระบุคุณสมบัติของผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงไว้อย่างชัดเจนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.23$)

2. ด้านจุดประสงค์ของหนังสือ

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านจุดประสงค์ของหนังสือ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.578$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าความคิดเห็นด้านจุดประสงค์ของหนังสือ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ จุดประสงค์ของหนังสือควรแสดงไว้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.74$) รองลงมาคือ จุดประสงค์ของหนังสือควรนำเสนอโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาหนังสือ ($\bar{X} = 4.69$) จุดประสงค์ของหนังสือเรียนศิลปศึกษาคควรบอกจุดเน้นเนื้อหาสาระทางทัศนศิลป์อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.69$) และจุดประสงค์ของหนังสือควรมีโครงสร้างที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระตลอดทั้งเล่ม ($\bar{X} = 4.61$) ส่วนจุดประสงค์ของหนังสือควรอ้างอิงถึงหลักการหรือทฤษฎีทางศิลปะที่นำเสนอในหนังสือเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.37$)

3. ด้านเนื้อหา

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านเนื้อหา โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.603$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นด้านเนื้อหา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เนื้อหา มีความสอดคล้องกับสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ตามหลักสูตร ($\bar{X} = 4.73$) รองลงมาคือ เนื้อหาควรส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์วิจารณ์ และสุนทรียภาพ ($\bar{X} = 4.70$) และเนื้อหาควรส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.63$) ส่วนความคิดเห็นว่าเนื้อหาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมุ่งเน้นการทำงานเป็นกลุ่มมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.36$)

4. ด้านกิจกรรมศิลปะ

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านกิจกรรมศิลปะโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.586$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นด้านกิจกรรมศิลปะส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กิจกรรมศิลปะควรส่งเสริมการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากสื่อที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.72$) รองลงมาคือ กิจกรรมศิลปะควรสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.67$) กิจกรรมศิลปะควรส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ($\bar{X} = 4.67$) และกิจกรรมศิลปะควรมีความยืดหยุ่นสามารถปฏิบัติได้จริง และปรับเข้ากับลักษณะผู้เรียนได้ ($\bar{X} = 4.65$) ส่วนความคิดเห็นว่ากิจกรรมศิลปะควรบูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นได้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.41$)

5. ด้านการอ้างอิง

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านการอ้างอิง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.538$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นด้านการอ้างอิงส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การอ้างอิงควรอ้างอิงให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระทางด้านทัศนศิลป์ที่นำเสนอ ($\bar{X} = 4.69$) รองลงมาคือ การอ้างอิงควรอ้างอิงมาจากแหล่งข้อมูลทางศิลปะที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ ($\bar{X} = 4.63$) และการอ้างอิงควรนำเสนอแหล่งข้อมูลเพื่อค้นคว้าเพิ่มเติม ($\bar{X} = 4.60$) ส่วนความคิดเห็นว่าการอ้างอิงควรมีการใช้แหล่งอ้างอิงที่หลากหลายมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.41$)

6. ด้านการใช้ภาษา

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านการใช้ภาษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.588$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นด้านการใช้ภาษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้ภาษาควรถูกต้องตามหลักภาษา ($\bar{X} = 4.71$) รองลงมาคือ การใช้ภาษาควรเหมาะสมกับระดับวัยของผู้อ่าน ($\bar{X} = 4.69$) การใช้ภาษาควรส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาสาระทางด้านทัศนศิลป์ ($\bar{X} = 4.69$) และการใช้ภาษาควรมีความถูกต้องตามหลัก

วิชาการทางด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.63$) ส่วนความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาควรหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์เฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ ซึ่งไม่เป็นที่เผยแพร่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.32$)

7. ด้านการออกแบบรูปเล่ม

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านการออกแบบรูปเล่มโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.614$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นด้านการออกแบบรูปเล่มอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การออกแบบการลำดับเนื้อหาทางทัศนศิลป์ ควรมีความสัมพันธ์กันตลอดทั้งเล่ม ($\bar{X} = 4.70$) รองลงมาคือ ภาพประกอบภายในเล่มควรมีคำอธิบายภาพและแหล่งอ้างอิงที่ชัดเจน ($\bar{X} = 4.69$) การออกแบบรูปเล่มควรทันสมัย กระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน ($\bar{X} = 4.69$) และการออกแบบจัดหน้าเนื้อหาของหนังสือควรจัดเป็นลำดับส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.67$) ส่วนความคิดเห็นว่าการออกแบบปกควรมีความสัมพันธ์กับเนื้อหา ด้านทัศนศิลป์ภายในเล่มมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.50$)

8. ด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.642$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ความคิดเห็นว่าควรมีการประเมินและตรวจคุณภาพการพิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 4.74$) รองลงมาคือ ตัวอักษรควรพิมพ์ให้ชัดเจน ส่งเสริมการอ่าน ($\bar{X} = 4.72$) และภาพประกอบที่จัดพิมพ์ควรมีความน่าสนใจและคมชัด ($\bar{X} = 4.60$) ส่วนความคิดเห็นว่ากระดาษที่ใช้พิมพ์ควรมีความทนทานต่อการจัดพิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 4.44$)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน ศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

เนื้อหาควรเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน (ความถี่ = 5) ภาพประกอบควรสื่อความหมายชัดเจน (ความถี่ = 4) เนื้อหาไม่ควรลอกเลียนแบบเนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปศึกษาเล่มเก่าๆ (ความถี่ = 3) เนื้อหาควรประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเวลาหรือคาบเรียนตามสภาพจริงได้ (ความถี่ = 3) ภาพประกอบควรเป็นภาพสี (ความถี่ = 3) ควรมีวิธีการวัดผลประเมินผลประกอบท้ายกิจกรรมศิลปะ (ความถี่ = 3) กิจกรรมศิลปะมีความน่าสนใจส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย (ความถี่ = 2) กิจกรรมศิลปะควรบูรณาการร่วมกับสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้ (ความถี่ = 2) ภาพประกอบควรมีเทคนิคการพิมพ์ที่ดี (ความถี่ = 2) ควรมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประกอบเนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปศึกษา (ความถี่ = 2) ควรมีการจัดอบรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา (ความถี่ = 2) ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงควรเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ (ความถี่ = 1) ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงควรมีลักษณะเป็นกลุ่มหรือคณะ (ความถี่ = 1) เนื้อหาควรปรับให้ทันสมัย (ความถี่ = 1) กิจกรรมศิลปะควรสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (ความถี่ = 1) กิจกรรมศิลปะควรส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติแล้วเกิดความสุขในการเรียน (ความถี่ = 1) กระดาษที่ใช้ควรมีคุณภาพดี (ความถี่ = 1) และรูปเล่มของหนังสือเรียนศิลปศึกษาไม่ควรมีขนาดใหญ่เกินไป (ความถี่ = 1)

2. ผลการวิจัยจากข้อมูลการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนใหญ่ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษามีอายุระหว่าง 51-55 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา มีอายุระหว่าง 45-50 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30 อายุระหว่าง 56-60 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และมีอายุระหว่าง 67-70 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10

ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จบการศึกษาในระดับปริญญาโท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และจบระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา ปัจจุบันปฏิบัติงานเป็นอาจารย์ผู้สอน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และนักวิชาการศึกษา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ส่วนใหญ่ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามี
ประสบการณ์ด้านการเขียนหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70 และไม่มี
ประสบการณ์ด้านการเขียนหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30

**ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน
ศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3
ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในแต่ละด้าน ดังนี้**

1.ด้านสภาพที่ผ่านมาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาก่อนมีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 มีความเห็นแยกเป็นแต่ละด้านดังนี้

ด้านการออกแบบรูปเล่มหนังสือเรียนศิลปศึกษา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา
หลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 9 คน ให้ความคิดเห็นว่า รูปแบบของหนังสือเรียน
ศิลปศึกษาไม่น่าสนใจ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียน
ศิลปศึกษา จำนวน 1 คน มีความคิดเห็นว่าเป็นรูปแบบหนังสือเรียนศิลปศึกษาขาดเอกลักษณ์
ความเป็นไทย และขาดการออกแบบที่ทันสมัย

ด้านภาพประกอบ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียน
ศิลปศึกษา จำนวน 4 คน ให้ความคิดเห็นว่า ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาสื่อ
ความหมายไม่ชัดเจน ไม่เป็นที่น่าสนใจ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและ
หนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 2 คน ให้ความคิดเห็นว่า ภาพประกอบมีจำนวนน้อย รองลงมาคือ
ขนาดภาพประกอบเล็กเกินไป และคุณภาพการพิมพ์ภาพประกอบไม่คมชัด

ด้านผู้แต่ง ผู้เรียนเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา
หลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 3 คน ให้ความคิดเห็นว่าผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงไม่พัฒนา
ความรู้ของตนเองในการนำเสนอข้อมูลในหนังสือเรียนศิลปศึกษา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการ
พัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 2 คน ให้ความคิดเห็นว่ากลุ่มผู้แต่ง
ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษาอยู่ในวงจำกัด และนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา
หลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 1 คน ให้ความคิดเห็นว่า แหล่งการผลิตหนังสือเรียน
ศิลปศึกษามีจำนวนน้อย

ด้านเนื้อหา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา
มีความคิดเห็นว่าเป็นเนื้อหามุ่งเน้นทางด้านทฤษฎีและหลักการทางศิลปะและเนื้อหาสอดคล้องตรง
กับหลักสูตรการศึกษา จำนวน 3 คน รองลงมาคือ เนื้อหาขาดความทันสมัยและเนื้อหาไม่มาก
เกินไป จำนวน 2 คน และนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียน
ศิลปศึกษา 1 คน ให้ความคิดเห็นว่า เนื้อหาไม่สอดคล้องกับการเรียนการสอนตามสภาพจริง

เนื้อหาขาดการส่งเสริมด้านสุนทรียศาสตร์และการวิจารณ์ จำนวน 1 คน เนื้อหาขาดความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 1 คน และเนื้อหาขาดการเชื่อมโยงความรู้จากระดับประถมศึกษา จำนวน 1 คน

ด้านคุณภาพการพิมพ์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียน ศิลปศึกษา จำนวน 3 คน มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษามีคุณภาพการพิมพ์ที่ไม่ดี และกระดาษที่ใช้ไม่ได้คุณภาพ สำหรับความคิดเห็นในด้านอื่นๆ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 3 คนให้ความคิดเห็นว่าหนังสือเรียนศิลปศึกษาขาดการส่งเสริมการลงทุนด้านการผลิต

ด้านอื่นๆ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 3 คน มีความคิดเห็นว่า การศึกษาในประเทศไทยขาดการปลูกฝังค่านิยมความรักในศิลปะ ทำให้ส่งผลต่อการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 2 คน มีความคิดเห็นว่า ครูผู้สอนใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา เป็นสื่อหลักในการเรียนการสอนศิลปศึกษา

ด้านกิจกรรมศิลปะ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียน ศิลปศึกษา จำนวน 2 คน มีความคิดเห็นว่า กิจกรรมศิลปะไม่หลากหลาย กิจกรรมศิลปะไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามระดับมัธยมไม่มุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมศิลปะมีลักษณะให้ ลอกแบบไม่สามารถปฏิบัติตามได้จริง และมีกิจกรรมศิลปะในหนังสือเรียนศิลปศึกษามากเกินไป รองลงมาคือ กิจกรรมศิลปะขาดการส่งเสริมกระบวนการปฏิบัติงานที่ดี ไม่ส่งเสริมการค้นคว้าจาก แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และขาดกิจกรรมที่ศิลปะที่มีลักษณะสามมิติ

ด้านการใช้ภาษา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียน ศิลปศึกษา จำนวน 3 คน ให้ความคิดเห็นว่า แนวการเขียนแต่ละสำนักพิมพ์ไม่แตกต่างกัน รองลงมาคือ ภาษาที่ใช้เน้นการอธิบายและการลำดับเนื้อหาไม่น่าสนใจ

ด้านการอ้างอิง นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลป ศึกษา จำนวน 1 คน ให้ความคิดเห็นว่าหนังสือเรียนศิลปศึกษาขาดการอ้างอิงตามหลักวิชาการ

2. แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 ในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้ความคิดเห็นว่า
 ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษาไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในวงวิชาการเพียง
 อย่างเดียว จำนวน 7 คน และให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการสื่อสารทาง
 ภาษา จำนวน 5 คน ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางศิลปะอย่างกว้างขวางจำนวน 4 คน และควรเป็นผู้ที่
 เชี่ยวชาญในการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 3 คน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา
 หลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 3 คน มีความคิดเห็นว่าผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียน
 ศิลปศึกษาควรมีทั้งผู้ที่ได้รับการยอมรับในวงวิชาการและเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการ
 ผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา แต่อาจไม่มีชื่อเสียงในวงวิชาการ ความคิดเห็นรองลงมาคือ ผู้แต่ง
 ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความรู้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือเรียน
 ศิลปศึกษา จำนวน 2 คน และผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงไม่ควรลอกเลียนแบบเนื้อหาจากหนังสือเรียนศิลป
 ศึกษาเล่มเก่าๆ จำนวน 2 คน ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงควรเข้าใจลักษณะความแตกต่างกันของลักษณะ
 หนังสือเรียนศิลปศึกษาและหนังสือศิลปะประเภทอื่นๆ จำนวน 1 คน ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง ควรมี
 ความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อรู้จักพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้ทันสมัยเป็นที่น่าสนใจ
 จำนวน 1 คน

2.2 ด้านจุดประสงค์ของหนังสือ

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า
 จุดประสงค์ของหนังสือเป็นส่วนช่วยแนะแนวทางการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระตามหลักสูตร
 โดยระบุไว้อย่างชัดเจน จำนวน 8 คน จุดประสงค์ของหนังสือควรระบุระดับความรู้ของกลุ่มผู้ใช้
 หนังสือไว้อย่างชัดเจน เช่น เป็นหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ให้ความรู้ในระดับพื้นฐาน จำนวน 7 คน
 จุดประสงค์ของหนังสือช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากหนังสือเรียนศิลปศึกษา
 เล่มนั้น จำนวน 5 คน จุดประสงค์ของหนังสือควรระบุจุดประสงค์ไว้ในคำนำหรือวัตถุประสงค์ของ
 หนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างชัดเจน จำนวน 4 คน จุดประสงค์ของหนังสือควรระบุกลุ่มผู้ใช้หนังสือเรียน
 ศิลปศึกษาให้ชัดเจน จำนวน 4 คน

2.3 ด้านเนื้อหา

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็น
 เกี่ยวกับเนื้อหาเรียงลำดับดังนี้ ส่วนใหญ่นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและ
 หนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าเนื้อหาควรมีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เนื้อหาควรสอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และเนื้อหาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรักความชื่นชมและเห็นคุณค่า ทางศิลปะ จำนวน 5 คน รองลงมาคือ เนื้อหาควรมุ่งเน้นศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย จำนวน 4 คน และเนื้อหาควรประยุกต์ใช้ความรู้กับชีวิตประจำวัน ควรบูรณาการร่วมกับสาระการเรียนรู้อื่นๆ และควรมุ่งเน้นพื้นฐานความรู้ทางศิลปะ จำนวน 3 คน และเนื้อหาควรมาจากหลักการหรือทฤษฎีที่เป็นสากล จำนวน 2 คน เนื้อหาต้องเชื่อมโยงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน จำนวน 2 คน เนื้อหาควรขยายความรู้จากศิลปะไทยสู่ศิลปะสากล จำนวน 2 คน เนื้อหาควรมุ่งเน้นทั้งศิลปะแนวประเพณีและศิลปะร่วมสมัย จำนวน 2 คน เนื้อหาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 2 คน และเนื้อหาไม่ควรยากเกินไป เนื้อหาไม่ควรนำเสนอแต่เนื้อหาเชิงวิชาการอย่างเดียว เนื้อหาปลูกฝังรสนิยมที่ดีให้กับผู้เรียน เนื้อหาส่งเสริมศักยภาพและความถนัดของผู้เรียน เนื้อหาครอบคลุมลักษณะความแตกต่างในสภาพท้องถิ่นของผู้เรียน เนื้อหาควรครอบคลุมลักษณะความแตกต่างของความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน จำนวน 1 คน ตามลำดับ

2.4 ด้านกิจกรรมศิลปะ

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า กิจกรรมศิลปะควรเป็นกิจกรรมที่หลากหลาย จำนวน 8 คน รองลงมาคือ กิจกรรมศิลปะควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ จำนวน 6 คน ผู้เรียนเลือกปฏิบัติได้ตามความความถนัดและความสนใจ และควรเรียนรู้จากสิ่งรอบตัวผู้เรียน จำนวน 5 คน ควรฝึกประสบการณ์การรับรู้ คุณค่าความงามทางศิลปะ จำนวน 4 คน เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ควรนำไปสู่ผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีลักษณะแตกต่างกันได้ จำนวนข้อละ 3 คน และเน้นการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เน้นทักษะการปฏิบัติที่ฝึกความชำนาญ ควรทำให้ผู้เรียนเกิดความรักในศิลปะและสามารถปฏิบัติตามได้จริง จำนวนข้อละ 2 คน และส่งเสริมเนื้อหาภายในเล่ม เป็นกิจกรรมที่ทันสมัยส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของผู้เรียน ควรให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และควรพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา จำนวนข้อละ 1 คน ตามลำดับ

2.5 ด้านการอ้างอิง

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปะศึกษา มีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรอ้างอิงให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ จำนวน 10 คน การอ้างอิงควรอ้างอิงจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย จำนวน 6 คน การอ้างอิงควรอ้างอิงให้เหมาะสมกับระดับของผู้อ่าน จำนวน 3 คน และการอ้างอิงควรอ้างอิงให้สัมพันธ์กับหลักการและทฤษฎีที่นำเสนอในหนังสือเรียนศิลปะศึกษา จำนวน 1 คน

2.6 ด้านการใช้ภาษา

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า การใช้ภาษาในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรเป็นภาษาเชิงวิชาการ จำนวน 10 คน การใช้ภาษาควรสื่อความหมายชัดเจน เข้าใจได้ง่าย จำนวน 9 คน การใช้ภาษาควรเหมาะสมกับระดับของผู้อ่าน จำนวน 5 คน และการใช้ภาษาควรมีการอธิบายศัพท์เชิงวิชาการ จำนวน 2 คน

2.7 ด้านการออกแบบรูปเล่ม

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่าการออกแบบรูปเล่มหนังสือเรียนศิลปศึกษา ควรมีความทันสมัยเป็นที่น่าสนใจ จำนวน 9 คน สำนักพิมพ์แต่ละแห่งควรออกแบบรูปเล่มให้มีลักษณะที่แตกต่างกัน จำนวน 5 คน ขนาดของรูปเล่มควรมีความกะทัดรัด สะดวกต่อการใช้ จำนวน 5 คน ควรมีการออกแบบที่สัมพันธ์กันตลอดทั้งเล่ม จำนวน 3 คน การเลือกใช้ภาพประกอบควรสอดคล้องกับเนื้อหา จำนวน 3 คน ภาพประกอบควรเหมาะสมกับระดับวัยของผู้เรียน จำนวน 2 คน

2.8 ด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า เทคโนโลยีมีบทบาทในการค้นคว้าข้อมูลและส่งเสริมการจัดพิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาให้มีคุณภาพ จำนวน 7 คน หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีการจัดพิมพ์ที่มีคุณภาพดี จำนวน 6 คน ภาพประกอบควรจัดพิมพ์ที่ชัดเจน สวยงาม จำนวน 6 คน ควรจัดพิมพ์สีเฉพาะที่จำเป็นเพื่อลดต้นทุนในการผลิต จำนวน 4 คน กระดาษที่รองรับการพิมพ์ควรมีคุณภาพที่ดี จำนวน 4 คน การจัดพิมพ์ตัวอักษรควรมีความคมชัด จำนวน 3 คน

3. ด้านการบริหารจัดการหนังสือเรียนศิลปศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

3.1 กระบวนการศึกษาธิการควรกำหนดหรือระบุรายชื่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ใช้อย่างชัดเจนหรือไม่

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 7 คน ไม่เห็นด้วย โดยให้ความคิดเห็นว่า ควรเปิดโอกาสเสรีให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาได้เอง จำนวน 3 คน ควรระบุชื่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่เป็นความรู้พื้นฐานเป็นแนวทางให้เลือก จำนวน 2 คน และควรเปิดโอกาสเสรีให้สำนักพิมพ์ต่างๆ แข่งขันการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 2 คน

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 3 คน เห็นด้วยว่ากระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดหรือระบุรายชื่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ใช้อย่างชัดเจน แต่ควรเปิดโอกาสให้เลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างเสรี โดยกระทรวงศึกษาธิการควรระบุรายชื่อเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาอีกทางหนึ่ง จำนวน 3 คน และแต่ไม่ควรบังคับให้สถานศึกษา หรือครูผู้สอนเลือกใช้ตามที่กำหนด จำนวน 2 คน

3.2 สถานศึกษาหรือครูผู้สอนควรเป็นผู้เลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาตามที่สมควร

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษาทั้งหมด เห็นด้วยว่า สถานศึกษาหรือครูผู้สอนควรเป็นผู้เลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาตามที่สมควร โดยให้ความคิดเห็นตามลำดับดังนี้ เห็นด้วยว่าครูผู้สอนควรเป็นผู้มีบทบาทในการคัดเลือกหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่เหมาะสมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า จำนวน 4 คน ครูผู้สอนจะทราบถึงลักษณะหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง จำนวน 4 คน ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ด้วย จำนวน 2 คน สถานศึกษาควรจัดซื้อหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่มีคุณภาพดีแต่ราคาสูง เช่น หนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศไว้ในแหล่งการเรียนรู้ จำนวน 1 คน ควรมีการเลือกใช้ในรูปแบบของคณะกรรมการการพิจารณาร่วมกัน จำนวน 1 คน และแต่อาจมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสถานศึกษา เรื่องการจัดซื้อในลักษณะผูกขาดกับทางสำนักพิมพ์ จำนวน 1 คน

3.3 กระทรวงศึกษาธิการควรเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา โดยนำผู้ทรงคุณวุฒิมาตรวจสอบหนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างมีคุณภาพ

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา

มีความคิดเห็นว่าการกระทรวงศึกษาธิการควรเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาโดยนำผู้ทรงคุณวุฒิมาตรวจสอบหนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างมีคุณภาพ จำนวน 8 คน เห็นด้วย แต่ควรเปิดโอกาสให้สำนักพิมพ์ผลิตอย่างหลากหลาย จำนวน 2 คน แต่การตรวจสอบคุณภาพอาจทำได้ยาก เพราะผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจประเมินหนังสือเรียนศิลปศึกษาโดยเฉพาะอาจมีจำนวนน้อย จำนวน 2 คน แต่ควรมีลักษณะเป็นแนวทางให้เลือกใช้ จำนวน 2 คน แต่การตรวจสอบคุณภาพควรเป็นกลุ่มคณะกรรมการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ จำนวน 1 คน เพราะปัจจุบันทางกระทรวงศึกษาธิการได้มีการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา โดยมีผู้เชี่ยวชาญมาร่วมกันผลิต จำนวน 1 คน และเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตสามารถจัดทำหรือผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้เหมาะสมกับสถานศึกษาในแต่ละเขตการศึกษานั้น จำนวน 1 คน

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 2 คน มีความคิดไม่เห็นด้วย โดยให้ความคิดเห็นว่า ควรนำเสนอในรูปแบบของงานวิจัยหรือพัฒนาเป็นตัวอย่างหนังสือเรียนศิลปศึกษาออกมาให้ศึกษา จำนวน 2 คน ควรส่งเสริมให้ องค์กรท้องถิ่น

เป็นผู้ผลิต จำนวน 1 คน และเพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดเสรีในการจัดพิมพ์หนังสือเรียน ควรเปิดโอกาสให้เอกชนหรือสถาบันอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการผลิต จำนวน 1 คน

3.4 ควรเปิดโอกาสให้มีการเขียนและผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างเสรีหรือมอบหมายให้หน่วยงานสถาบันที่มีชื่อเสียงหรือแหล่งผลิตที่มีมาตรฐานเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษาทั้งหมด มีความคิดเห็นว่าการเปิดโอกาสให้มีการเขียนและผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างเสรีหรือมอบหมายให้หน่วยงานสถาบันที่มีชื่อเสียงหรือแหล่งผลิตที่มีมาตรฐานเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาและให้ความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เลือกหนังสือเรียนศิลปศึกษาเองอย่างหลากหลาย จำนวน 2 คน การเปิดเสรี ทำให้ผู้เรียนและครูผู้สอนได้ประโยชน์ จำนวน 2 คน เพราะทำให้มีการแข่งขันกันพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้มีคุณภาพ จำนวน 2 คน ปัจจุบันควรมีหน่วยงานหรือสถาบันที่ส่งเสริมการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาโดยตรง จำนวน 2 คน การผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างเสรีจะช่วยให้มีการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษามากขึ้น แต่ควรมีแนวทางในการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาชัดเจน จำนวน 1 คน ปัจจุบันทางกระทรวงศึกษาธิการได้มีการเปิดโอกาสให้สถาบันที่มีมาตรฐานหรือมีชื่อเสียงเข้ามาผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาจำนวน 1 คน และปัจจุบันสถาบันต่างๆ พยายามให้ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่มีความชำนาญในการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในการผลิตมากขึ้น จำนวน 1 คน

3.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้หนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศเข้ามาเผยแพร่ โดยมีการตรวจสอบอย่างมีคุณภาพ

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา ทั้งหมดมีความคิดเห็นว่าการเปิดโอกาสให้หนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศเข้ามาเผยแพร่โดยมีการตรวจสอบอย่างมีคุณภาพ และให้ความคิดเห็นว่าการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของไทยในการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาของไทยให้สัมพันธ์กัน จำนวน 4 คน ตัวอย่างหนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศที่มีคุณภาพ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น และสิงคโปร์ จำนวน 2 คน แต่ราคาอาจแพงเกินไปควรมีการควบคุมราคาที่เหมาะสม จำนวน 2 คน เพราะจะได้เห็นความแตกต่างของศิลปะและวัฒนธรรมต่างประเทศ จำนวน 1 คน เพราะผู้เรียนจะเกิดความรู้ที่หลากหลาย จำนวน 1 คน อาจทำได้โดยการซื้อลิขสิทธิ์มาแปลเป็นภาษาไทย จำนวน 1 คน และควรมีหน่วยงานที่สนับสนุนการจัดซื้อหนังสือเรียนศิลปศึกษาเข้ามาไว้ในแหล่งการเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า จำนวน 1 คน และในการตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศ ควรมีเกณฑ์ที่กว้าง ถ้าตั้งเกณฑ์การตรวจสอบมากอาจมีข้อจำกัดมากเกินไป จำนวน 1 คน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน ศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. การเปิดโอกาสให้ครูผู้สอน ผู้เรียน สถานศึกษา จัดทำหรือพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาชั้นเองได้

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ครูผู้สอน แต่ละท้องถิ่นสามารถผลิตสื่อที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนตาม สภาพจริงช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในการเรียนได้ดี จำนวน 4 คน ช่วยให้มีการพัฒนา หนังสือเรียนศิลปศึกษาให้มีความหลากหลาย จำนวน 1 คน และควรคำนึงถึงสภาพสถานศึกษา และคุณภาพของหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่เหมาะสม จำนวน 1 คน

2. การที่หนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะ ไม่ได้กำหนดให้ผู้เรียนมีไว้ใช้ประจำตัว

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ควรมีแหล่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ทางศิลปะอย่างหลากหลาย จำนวน 2 คน ผู้เรียนสามารถค้นคว้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 2 คน เป็นการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าได้ตามต้องการ จำนวน 2 คน และหนังสือเรียนศิลปศึกษาจึงควรมีลักษณะที่หลากหลาย จำนวน 1 คน

3. ด้านเนื้อหาและกิจกรรมศิลปะในหนังสือเรียนศิลปศึกษา

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการทางศิลปะของแต่ละบุคคล ควรเหมาะสมกับช่วงชั้น จำนวน 2 คน ส่งเสริมความรู้ของผู้เรียนจากสิ่งใกล้ตัวใน ท้องถิ่น จำนวน 1 คน ควรมีการเปรียบเทียบเชื่อมโยงความรู้ไปสู่ศิลปะสากล จำนวน 1 คน ไม่ควรมุ่งเน้น เนื้อหาสาระมากเกินไป จำนวน 1 คน การนำเสนอเนื้อหาเชิงบูรณาการ ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการสร้างความสัมพันธ์ทางเนื้อหาให้น่าสนใจจำนวน 1 คน กิจกรรมศิลปะไม่ควรลอกตามหลักสูตรมากเกินไป จำนวน 1 คน กิจกรรมศิลปะควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ผลิตผลงานศิลปะอย่างหลากหลาย จำนวน 1 คน มุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ เพราะผู้เรียนในวัยนี้ควรนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง จำนวน 1 คน และควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าทางศิลปะเกิดความชื่นชม และรักในการเรียนศิลปะ จำนวน 1 คน

4. ด้านครูผู้สอน

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าการครูผู้สอนควรเป็นคนที่มีความรู้ จำนวน 3 คน ครูผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ที่หลากหลาย จำนวน 2 คน ครูผู้สอนควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้บรรลุผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร จำนวน 2 คน ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จำนวน 1 คน ครูผู้สอนส่วนมากมักขาดการพัฒนาตนเอง จำนวน 1 คน และครูผู้สอนควรรู้จักประยุกต์เนื้อหาและกิจกรรมศิลปะใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนไม่ควรลอกเลียนแบบตามหนังสือเรียนศิลปศึกษาทั้งหมด จำนวน 1 คน

5. แนวโน้มในการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า สำนักพิมพ์ควรให้ความสำคัญในการผลิตอย่างมีคุณภาพ จำนวน 2 คน ควรส่งเสริมคุณภาพในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง ควรมีความรู้ความเข้าใจในการเสนอเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ จำนวน 1 คน ควรมีการส่งเสริมการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้มากขึ้นทั้งการผลิตและการส่งเสริมงบประมาณการสนับสนุนและจัดหาสื่อให้ครูผู้สอนและสถานศึกษา จำนวน 1 คน หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 1 คน ควรพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ตอบสนองตามความต้องการผู้อ่านได้หลายระดับ จำนวน 1 คน ควรมีลักษณะแตกต่างกันให้เลือกอย่างหลากหลาย จำนวน 1 คน หนังสือเรียนศิลปศึกษาอาจได้รับการส่งเสริมน้อยเพราะผู้บริหารการศึกษาอาจให้ความสำคัญน้อย ส่งผลต่อการลงทุนด้านการผลิต จำนวน 1 คน ปัจจุบัน เทคโนโลยีมีบทบาทในชีวิตประจำวัน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ มีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน 1 คน อาจมีการพัฒนารูปแบบให้มีลักษณะเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หรืออาจจัดทำเป็นสื่อลักษณะอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการค้นคว้าอย่างหลากหลาย และมีความสะดวกในการค้นคว้า จำนวน 1 คน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมกันส่งเสริมการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้ก้าวหน้าไปสู่ความเป็นสากล จำนวน 1 คน และสถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อส่งเสริมและส่งเสริมการจัดหาสื่อการเรียนรู้ ให้เหมาะสมต่อการพัฒนาการศึกษา จำนวน 1 คน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การอภิปรายผลการวิจัยจากข้อมูลการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ตอนที่ 1 การอภิปรายผลข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

แบบสอบถาม

ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ครูผู้สอนเป็นเพศหญิง อายุส่วนใหญ่ของครูผู้สอนมีอายุระหว่าง 46-50 ปี รองลงมา มีอายุระหว่าง 41-45 ปี และมีอายุระหว่าง 51-55 ปีตามลำดับ ส่วนใหญ่ครูผู้สอนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยสาขาที่สำเร็จการศึกษาเป็นสาขาศิลปศึกษา และสาขาศิลปกรรม

สำหรับประสบการณ์สอนศิลปะระดับมัธยมศึกษาของครูผู้สอน ส่วนใหญ่ครูผู้สอนมีประสบการณ์การสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษา ระหว่าง 26-30 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ ระหว่าง 21-26 ปี และระหว่าง 11-15 ปี จากข้อมูลด้านประสบการณ์การสอนศิลปะระดับมัธยมของครูผู้สอนจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษามาเป็นเวลานาน ซึ่งผลการวิจัยของ อรทัย สวัสดิ์แดง (2542) พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอน 21 ปีขึ้นไปมีปัญหาการสอนศิลปศึกษาในด้านต่างๆอยู่ในระดับน้อย และอายุของครูผู้สอนส่วนใหญ่มีอายุ 46-50 ปี อภิรัฐพล คงพัฒน์ (2545) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษาที่มีช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปีเป็นช่วงวัยที่มีประสบการณ์การสั่งสมความรู้ ความสามารถในการสอนศิลปะพอสมควรจึงน่าจะสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอน และภาระงานด้านอื่นๆให้เกิดประโยชน์เป็นผลดีได้ประกอบกับครูผู้สอนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี และส่วนใหญ่เป็นครูที่จบตรงสาขา คือศิลปศึกษาสอดคล้องกับรายงานการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2546) เกี่ยวกับการจัดครูเข้าสอน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดครูเข้าสอนตรงตามวุฒิ ร้อยละ 87.7 และจัดตรงกับความรู้อายุ 52.6 ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพ เนื่องจากครูผู้สอนจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติวิชาที่สอนได้ดี

สำหรับแหล่งผลิตหนังสือเรียนศิลปะศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ครูผู้สอนเลือกใช้มากที่สุด คือ หนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่ผลิตจากสำนักพิมพ์เอกชน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่ครูผู้สอนเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาจากสำนักพิมพ์เอกชน เพราะหนังสือเรียนศิลปะศึกษาของสำนักพิมพ์เอกชนมีรูปแบบที่น่าสนใจ และมีให้เลือกใช้อย่างหลากหลาย ปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ (2544)กล่าวว่า จากปัญหาหนังสือเรียนที่ไม่เพียงพอกับความต้องการจึงเกิดปัญหาการขาดแคลนหนังสือเรียนขึ้น ครูจึงต้องเลือกใช้จากสำนักพิมพ์เอกชนมากขึ้นซึ่งสำนักพิมพ์เอกชนได้ผลิตหนังสือเรียนที่มีทั้งการออกแบบ การจัดองค์ประกอบหนังสือเรียนได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งจากการวิเคราะห์รูปลักษณะหนังสือเรียนของกรมวิชาการ (ปริญญา ฤทธิ์เจริญ, 2538)พบว่า หนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการไม่มีรูปแบบที่สร้างตามความสนใจหรือประทับใจให้กับ ผู้เรียน หนังสือเรียนของบริษัทเอกชนให้ความสนใจด้านรูปแบบมากกว่าเพราะต้องการแข่งขันในตลาด หนังสือเรียนส่วนที่เหลือจากที่กระทรวงศึกษาธิการได้ผูกขาดไปแล้ว แต่ปัจจุบันพระราชบัญญัติ การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสเสรีให้แหล่งผลิตต่างๆสามารถผลิตหนังสือเรียนได้อย่างเสรี การแข่งขันด้านการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาจึงมีเพิ่มมากขึ้น จากรายงานการวิจัยของกระทรวงศึกษาธิการ (2540) เกี่ยวกับสภาพการมัธยมศึกษาในปัจจุบันพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังยึดหนังสือเรียนเป็นหลัก ไม่สร้างบทเรียนให้ตอบสนองของเจตนาของหลักสูตรดั่งนั้น เมื่อมีการเริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทำให้ครูผู้สอนต้องหาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา มาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

จากข้อมูลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ครูผู้สอนใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาเล่มเดิมที่มีอยู่แล้ว และหนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่ผลิตขึ้นใหม่ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาทั้งเล่มเดิมและที่ผลิตขึ้นใหม่นั้นครูผู้สอนได้ประยุกต์ใช้เนื้อหาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับการเรียนการสอนตามสภาพจริง ครูส่วนหนึ่งใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่ผลิตขึ้นใหม่ทั้งหมด สำหรับแหล่งการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนได้จัดหาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาเอาไว้ให้ศึกษาค้นคว้ามากที่สุดคือห้องสมุดโรงเรียน รองลงมาคือ ห้องศิลปะหรือห้องสมุดหมวดวิชาศิลปะ

ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งช่วงชั้นของหนังสือเรียนศิลปะศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ว่าควรแบ่งเล่มละหนึ่งระดับชั้นคือ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 หนึ่งเล่ม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 หนึ่งเล่มและระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หนึ่งเล่ม

โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการแยกเล่มเป็น 3 สาระด้วยกันคือ หนังสือเรียน ศิลปะศึกษาเล่มหนึ่งมีหนึ่งสาระได้แก่ สาระทัศนศิลป์หนึ่งเล่ม สาระดนตรีหนึ่งเล่ม สาระนาฏศิลป์หนึ่งเล่ม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการจัดช่วงชั้นแยกเล่มและการแยกสาระต่างๆ ออกจากกันนั้น ทำให้สะดวกต่อการที่ครูผู้สอนเฉพาะสาระด้านทัศนศิลป์นำหนังสือเรียนไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามสาระ หากครูผู้สอนใช้หนังสือเรียนศิลปะที่รวมสาระต่างๆ ไว้ อาจทำให้ครูผู้สอนต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในการจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาหรือกิจกรรมในหนังสือเรียน สังคม ทองมี (2523) ได้กล่าวว่า การที่จะบูรณาการ 3 วิชาเข้าด้วยกันต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีความเข้าใจพื้นฐานของวิชาดังกล่าวอย่างแท้จริง ซึ่งครูส่วนใหญ่มีความชำนาญเฉพาะสาขาเท่านั้นอาจขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะการบูรณาการร่วมกับสาระอื่นๆ

ตอนที่ 2 การอภิปรายผลข้อมูลความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
ในด้านต่อไปนี้

1. ด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง อยู่ในระดับมากที่สุด โดยครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่ผู้แต่งควรมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะมากที่สุด นอกจากนั้น ผู้แต่งควรมีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านทัศนศิลป์อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และผู้แต่งควรมีประสบการณ์การผลิตผลงานทางวิชาการทางศิลปะ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะจะช่วยให้ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงเข้าใจลักษณะของผู้ใช้หนังสือเรียนศิลปะทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านทัศนศิลป์อย่างกว้างขวางลึกซึ้งจะช่วยให้ครูผู้สอน และผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาความรู้ ด้านทัศนศิลป์ได้มากขึ้นด้วย สมพร จารุณี (2533) ได้กล่าวว่านอกจากคุณสมบัติและประสบการณ์ของผู้แต่งแล้ว ผลงานวิชาการของทั้งสำนักพิมพ์และของผู้แต่งจะช่วยสะท้อนความน่าเชื่อถือของหนังสือเรียนได้ดี

2. ด้านจุดประสงค์ของหนังสือ

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านจุดประสงค์ของหนังสืออยู่ในระดับมากที่สุด โดยครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าคุณสมบัติของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรแสดงไว้อย่างชัดเจน รองลงมาคือหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรนำเสนอโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาหนังสือเรียน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าคุณสมบัติของหนังสือควรระบุหน่วยการเรียนรู้ซึ่งมีแนวทางมาจากขอบข่ายสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรจะทำให้หนังสือเรียนศิลปศึกษามีขอบข่ายเนื้อหาที่สอดคล้องตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ จินตนา ไบกาชุยี (2538) กล่าวว่า ในปัจจุบันนี้ มีความนิยมจัดทำโครงสร้างเนื้อหาด้วยวิธีการนำจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้หนึ่งหน่วยมาเขียนเป็นหน่วยเนื้อหาแต่มีความยากในการจัดทำและรายละเอียดเนื้อหาค่อนข้างมาก แต่เมื่อจัดทำแล้วจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนและนักเรียนเป็นอย่างมาก มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2545) กล่าวถึง ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ว่า เป็นส่วนที่ระบุว่าในเด็กแต่ละวัยสามารถเรียนรู้ รับรู้ข้อมูลประเภทใด กระบวนการใดหรือพัฒนาในระดับใด นอกจากนี้ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าคุณสมบัติของเนื้อหาสาระทางทัศนศิลป์อย่างชัดเจน แต่ไม่จำเป็นต้องอ้างอิงถึงหลักการหรือทฤษฎีทางศิลปะไว้ในจุดประสงค์ของหนังสือเรียนศิลปศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงถึงหลักการและทฤษฎีทางศิลปะไว้ในจุดประสงค์ของหนังสือเรียนศิลปศึกษาจะเป็น แนวทางในการศึกษาหนังสือเรียนให้เกิดความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานด้านทัศนศิลป์ได้ แต่ควรมีการนำเสนอหลักการและทฤษฎีเหล่านั้นให้ง่ายต่อความเข้าใจ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญด้านความรู้เกี่ยวกับหลักการหรือทฤษฎี อาจเป็นเพราะมีความรู้ในด้านหลักการหรือทฤษฎีทางศิลปศึกษาที่จำกัด หรือเป็นเรื่องที่เข้าใจยากเกินไป และขาดความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้านนี้ หนังสือเรียนศิลปศึกษาจึงควรนำเสนอหลักการหรือทฤษฎีทางศิลปศึกษาให้มีความเหมาะสมต่อการศึกษาดูด้วย

3. ด้านเนื้อหา

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าคุณสมบัติของหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ควรมีความสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สอดคล้องกับการศึกษาของไพโรจน์ พวงมณี (2540) พบว่าลักษณะหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ดี

เนื้อหาควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่หนังสือเรียนศิลปะศึกษามีความสอดคล้องตามหลักสูตรนั้นจะช่วยให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้และนำความรู้นั้นไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้ นอกจากนี้ ครูผู้สอนได้ให้ความคิดเห็นว่เนื้อหาควรส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ วิวิจารณ์และสุนทรียภาพสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ (2544) ว่าเนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก วุฒิ วัฒนสิน (2542) กล่าวถึงเนื้อหาด้านศิลปะวิจารณ์ว่าเป็นเนื้อหาที่ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ (Perception) การบรรยาย (Description) การวิเคราะห์ (Analysis) การตีความ (Interpretation) และการประเมินผลงานศิลปะ (Evaluation) จะช่วยให้นักเรียนฝึกฝนการวิจารณ์ สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีความรอบคอบ ละเอียดลออ กล่าวติงกล่าวแสดงออกอย่างมีเหตุผลรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อันเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงตนเองเพื่อแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะต่อไป และครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่เนื้อหาควรส่งเสริมการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่เนื้อหาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานซึ่งมุ่งเน้น การทำงานเป็นกลุ่ม อยู่ในลำดับสุดท้าย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ การจัดเนื้อหาหรือกิจกรรมที่เป็นกลุ่มนั้น อาจทำได้ยาก หากครูผู้สอนไม่มีความชำนาญหรือขาดประสบการณ์ในด้านการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาที่น่าสนใจ เพราะผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษามักมีความสนใจในกิจกรรมที่แตกต่างกัน ในการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาจึงควรมีลักษณะเนื้อหาที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมตามความถนัดและตามความสนใจของผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้จะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถประยุกต์เนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

4. ด้านกิจกรรมศิลปะ

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านกิจกรรมศิลปะอยู่ในระดับมากที่สุด โดยครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่ กิจกรรมศิลปะควรสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและควรส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนและเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ กิจกรรมศิลปะจึงควรมีความยืดหยุ่น สามารถปฏิบัติได้จริง และปรับเข้ากับลักษณะของผู้เรียนได้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ กิจกรรมศิลปะในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยส่งเสริมผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจได้แสดงออกตามความคิดจินตนาการอย่างอิสระ วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวว่า ในการเลือกกิจกรรมศิลปะควรคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปะศึกษา หลักการทางด้านจิตวิทยา วุฒิภาวะ วัย และความพร้อมในด้านต่างๆ ของผู้เรียน

วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (2536) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะศึกษาช่วยส่งเสริมพัฒนาอารมณ์ สติปัญญา ร่างกายและสังคมของผู้เรียนได้

5. ด้านการอ้างอิง

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านการอ้างอิงเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงควรอ้างอิงให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระทางทัศนศิลป์ที่น่าเสนอ และควรอ้างอิงมาจากแหล่งข้อมูลทางศิลปะที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงควรอ้างอิงโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลการอ้างอิงควรมีความถูกต้องซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าความรู้ของครูผู้สอนในเชิงลึกต่อไป จินตนา ไบกาชฎี (2538) กล่าวว่า การเลือกแหล่งข้อมูลการค้นคว้านี้เป็นสิ่งสำคัญมาก ปัจจุบันข้อมูลต่างๆและความรู้ในเรื่องๆหนึ่งมีมากมายและมีความแตกต่างกันออกไป การอ้างอิงที่ดีควรเลือกข้อมูลและความรู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้นๆและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงควรนำเสนอแหล่งข้อมูลเพื่อค้นคว้าเพิ่มเติมด้วย ครูผู้สอนมีความเห็นว่าการอ้างอิงควรมีการใช้แหล่งอ้างอิงที่หลากหลายอยู่ในอันดับท้ายที่สุด ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงข้อมูลในการเรียนรู้มีมากขึ้น การอ้างอิงข้อมูลทางศิลปะเพื่อการศึกษาของผู้เรียนในช่วงชั้นมัธยมศึกษาควรมีแหล่งข้อมูลที่กว้างขวางตอบสนองของความสนใจและความต้องการของผู้เรียนได้ อัมพร ม้าคนอง (2544) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาควรได้รับการฝึกทักษะในการพึ่งตนเองในเรื่องการศึกษาและแสวงหาความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์เฉพาะ ผู้เรียนจึงต้องมีทักษะและความพร้อมอยู่เสมอในการที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

6. ด้านการใช้ภาษา

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านการใช้ภาษาเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาควรถูกต้องตามหลักภาษา ครูผู้สอนมีระดับความคิดเห็นเท่ากันในเรื่องการใช้ภาษาควรเหมาะสมกับระดับวัยของผู้อ่าน และควรใช้ภาษาที่ส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาสาระทางด้านทัศนศิลป์ นอกจากนี้ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการทางด้านศิลปะ วาริ ธิระจิตร (2531) กล่าวว่า หนังสือเรียนที่ดีควรมีภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย เหมาะกับระดับวัยของผู้เรียน โดยไพโรจน์ พวงมณี (2540) และ เสรี ชิวคำ (2540) ได้สรุปลักษณะหนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่ดีว่า ควรมีการใช้ภาษาที่ดีมีคำศัพท์เฉพาะเหมาะสมกับระดับชั้น การเขียนตัวสะกดการันต์มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ

โดยมีวิธีการเขียนที่น่าสนใจและมีการอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน ก่อให้เกิดความรู้ การตัดสินใจ การประเมินค่า ตลอดจนเกิดการพัฒนาค่านิยม

นอกจากนี้ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาควรหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์เฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ ซึ่งไม่เป็นที่เผยแพร่อยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาในหนังสือเรียนศิลปศึกษา ควรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการทั้งทางด้านภาษา และถูกต้องตามหลักวิชาการทางด้านศิลปะ โดยการใช้ศัพท์ที่ไม่เป็นที่เผยแพร่บ้างบางครั้งอาจจะแปลความหมายมาจากศัพท์ภาษาต่างประเทศ ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือศิลปศึกษาจึงควรนำเสนอคำอธิบายที่เข้าใจชัดเจน ไม่สร้างความไม่เข้าใจซ้ำซ้อนให้ผู้อ่านทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน

7. ด้านการออกแบบรูปเล่ม

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านการออกแบบรูปเล่มเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการออกแบบการลำดับเนื้อหาทางทัศนศิลป์ควรมีความสัมพันธ์กันตลอดทั้งเล่ม ครูผู้สอนส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นภาพประกอบภายในเล่ม ควรมีความอธิบายภาพและแหล่งอ้างอิงที่ชัดเจน การออกแบบรูปเล่มควรทันสมัย กระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน และการออกแบบจัดหน้าเนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรจัดเป็นลำดับส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จินตนา ไบกาชุย (2538) กล่าวว่าเนื้อหาเป็นส่วนสำคัญที่สุดของหนังสือเรียน นอกจากวิธีเสนอเนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นแล้ว การใช้เทคนิควิธีการออกแบบหนังสือหรือการจัดหน้าหนังสือ (Layout) ยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ จากการใช้นี้หนังสือเรียนด้วย ผู้ออกแบบที่ดีต้องคำนึงถึงลักษณะประเภทวิชา และการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการออกแบบด้านการลำดับเนื้อหาทางทัศนศิลป์ควรส่งเสริมความเข้าใจด้านเนื้อหาให้สัมพันธ์กัน สำหรับภาพประกอบควรมีคำอธิบายภาพที่ถูกต้องชัดเจนทั้งการอธิบายภาพและการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของภาพด้วย เช่น การยกตัวอย่างภาพผลงานศิลปะต่าง ๆ สุชาติ เกาทอง (2547) กล่าวว่า ลิขสิทธิ์ทางศิลปะเป็นกฎระเบียบใหม่ที่คุ้มครองต้นแบบและความเป็นเจ้าของผลงาน ไม่ให้มีการละเมิด ทำซ้ำ หรือลอกเลียนแบบเดิม นอกจากนี้ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบปกควรสัมพันธ์กับเนื้อหาด้านทัศนศิลป์ภายในเล่มเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการออกแบบปกควรออกแบบให้มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่นำเสนอภายในหนังสือเรียนศิลปศึกษาด้วยแต่ควรมีการออกแบบที่ดึงดูดความสนใจและมีความสวยงามไม่ควรเน้นการนำเสนอในรูปแบบหนังสือวิชาการมากเกินไป

8. ด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์

ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าการประเมินและตรวจคุณภาพการพิมพ์หนังสือเรียนอย่างสม่ำเสมอ ครูผู้สอนมีความคิดเห็นรองลงมาว่า ตัวอักษรควรพิมพ์ให้ชัดเจน และครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่ภาพประกอบที่จัดพิมพ์ควรมีความน่าสนใจและคมชัด มาลินี ฝิโลประการ (2537) กล่าวถึงคุณภาพการจัดพิมพ์หนังสือเรียนว่า ตัวอักษรที่ใช้ต้องเป็นตัวอักษรที่ชัดเจน อ่านง่าย และควรตรวจความสมบูรณ์ทางตัวอักษรทั้งเรื่องความคมชัดและความชำรุดของตัวอักษรก่อนการจัดจำหน่ายหนังสือเรียน ภาพประกอบที่ใช้ควรพิจารณาชนิดของภาพ เช่น ภาพสี หรือขาวดำ ภาพถ่าย หรือภาพวาด โดยต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ให้สัมพันธ์กันทั้งลักษณะของเนื้อหา ระดับชั้น ชนิดของกระดาษที่พิมพ์ จากการศึกษาของเลวี ชิวคัว (2540) พบว่า กระดาษที่ใช้ในหนังสือเรียนศิลปศึกษาใช้กระดาษปรู๊ฟที่มีราคาต่ำไม่คงทน ในการพิมพ์ภาพเพื่อใช้ภาพหลายสีจึงได้ภาพสีที่ไม่สดใสชัดเจนและไม่คุ้มค่ากับการจัดพิมพ์ ไพโรจน์ พวงมณี (2540) กล่าวว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษาเป็นหนังสือที่เน้นในเรื่องภาพประกอบควรใช้กระดาษอาร์ต ซึ่งสามารถรับหมึกพิมพ์ได้ดี ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการใช้กระดาษที่มี คุณภาพดี จะช่วยให้หนังสือเรียนศิลปศึกษามีคุณภาพ แต่การใช้กระดาษที่มีคุณภาพสูง ราคาของหนังสือเรียนจะปรับขึ้นไปด้วย ซึ่งจากผลการวิจัย ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระดาษที่พิมพ์ว่าควรมีความทนทานต่อการจัดพิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษามีระดับความคิดเห็นในอันดับสุดท้าย ซึ่งครูผู้สอนอาจมีความคิดเห็นในเรื่องของการใช้กระดาษสอดคล้องกันว่าหากใช้กระดาษที่ดีมากจะทำให้ราคาหนังสือเรียนศิลปศึกษามีราคาแพง ครูผู้สอนอาจมีงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือเรียนศิลปศึกษาไม่เพียงพอ

ตอนที่ 3 การอภิปรายผลข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

โดยสรุปแล้วครูผู้สอนมีข้อเสนอแนะส่วนใหญ่เกี่ยวกับด้านเนื้อหา ซึ่งครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่เนื้อหาควรเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน ควรส่งเสริมความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเวลาหรือการเรียนตามสภาพจริงได้ โดยครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่เนื้อหาไม่ควรลอกเลียนแบบจากหนังสือเรียนศิลปศึกษาเล่มเก่าๆ หนังสือเรียนศิลปศึกษาจึงควรปรับเนื้อหาให้ทันสมัยอยู่เสมอ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่ หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรพัฒนาคุณภาพทั้งเนื้อหาสาระและรูปแบบให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการศึกษา

อยู่เสมอ การนำเสนอเนื้อหาสาระและรูปแบบที่ทันสมัยและน่าสนใจจะช่วยสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่พัฒนาไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น Su,Ya-Chen (1998) กล่าวว่า หนังสือเรียนควรนำเสนอถึงความแตกต่างด้านมุมมอง ประสบการณ์ ทัศนคติ และลักษณะแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพสังคม ความแตกต่างของชนชาติ และความหลากหลายทางแหล่งความรู้ต่างๆในโลก

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545) กล่าวว่า หนังสือเรียนทางศิลปศึกษาที่ผลิตขึ้นในอดีตมีตัวอย่างกิจกรรมและภาพประกอบที่สามารถนำมาปรับหรือประยุกต์ใช้กับหลักสูตรใหม่ได้เช่นกัน เพราะไม่ว่าสาขาวิชาใดเมื่อสาระความรู้หาสาระนั้นคลี่คลายจะเห็นถึงความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ไม่ว่าจะเก่าหรือไม่ เพียงแต่กิจกรรมต้องเพิ่มเติมสาระและกระบวนการให้ตอบสนองต่อเป้าหมายของแต่ละหลักสูตรเท่านั้น ครูผู้สอนให้ข้อเสนอแนะในระดับมากที่สุดว่า กิจกรรมศิลปะควรมีวิธีการวัดผลประเมินผลประกอบท้ายกิจกรรมศิลปะ จินตนา ไบกาชุกี (2538) กล่าวว่า กิจกรรมท้ายบทช่วยส่งเสริมความรู้ที่นำเสนอเอาไว้ ซึ่งการกำหนดกิจกรรมทางศิลปะให้ผู้เรียนควรกำหนดทิศทางการประเมินให้ผู้เรียนรับรู้ด้วย

เกษร ธิตะจारी (2543) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลควรเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามและประเมินจากทักษะความสามารถ ความถนัดของผู้เรียนแต่ละคนตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และมีเครื่องมือวัดผลที่มีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ และควรเปิดโอกาสให้ผู้สอนผู้เรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการและเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลด้วย (อัฐสุพล คงพัฒน์, 2545) นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีความคิดเห็นว่า กิจกรรมศิลปะควรบูรณาการร่วมกับสาระการเรียนรู้อื่นๆได้ และเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และภาพประกอบในหนังสือเรียนควรสอดคล้องกับเนื้อหาด้านทัศนศิลป์ สื่อความหมายชัดเจน ซึ่งควรเป็นภาพสีและมีเทคนิคการพิมพ์ที่ดี

จากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูผู้สอนถือเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ช่วงชั้นที่3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้มีความเหมาะสมต่อความต้องการของครูผู้สอนที่จะศึกษาหาความรู้จากหนังสือเรียนศิลปศึกษาและนำความรู้นั้นไปพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่ดีส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังได้

2. การอภิปรายผลข้อมูลการสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ตอนที่ 1 การอภิปรายผลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา จำนวน 10 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-55 ปี รองลงมา มีอายุระหว่าง 45 -50 ปี และ 56 - 60 ปี ตามลำดับและมีอายุระหว่าง 65 – 70 ปีจำนวน 1 คน ส่วนใหญ่นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท ระดับปริญญาเอก และประกาศนียบัตรชั้นสูง ระดับละ 1 คน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ผู้สอนและนักวิชาการศึกษาในจำนวนที่เท่ากัน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการเขียนหนังสือเรียนศิลปศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาต่างมีระดับอายุที่มาก และจบจากการศึกษาในระดับที่สูงจึงเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก ทั้งด้านการสอนและการผลิตผลงานทางวิชาการ

ตอนที่ 2 การอภิปรายผลความคิดเห็นและแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษากลุ่มการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านต่อไปนี้

1.ด้านสภาพที่ผ่านมาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาก่อนมีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อภิปรายผลตามลำดับความคิดเห็นดังนี้

ด้านการออกแบบรูปเล่ม นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า รูปแบบของหนังสือเรียนศิลปศึกษาไม่น่าสนใจอยู่ในระดับมากที่สุด จากการสำรวจลักษณะทั่วไป (เสรี ชิวคำ, 2540) ของหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน ได้แก่ หนังสือเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ จำกัดและสำนักพิมพ์ประสานมิตร เกี่ยวกับการออกแบบรูปเล่ม พบว่า หนังสือมีขนาด 8 หน้ายกพิมพ์ (18.5 x 26 ซม.) มากที่สุด แบบรูปเล่มเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง ปกหนังสือเป็นกระดาษอาร์ตเคลือบมัน กระดาษเนื้อในเป็นกระดาษปู้ฟ่มากที่สุด มีวิธีการเข้าเล่มแบบไส่สันทากาว

จากการสำรวจลักษณะหนังสือเรียนศิลปศึกษา ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การออกแบบรูปเล่มหนังสือเรียนศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีการออกแบบที่ไม่น่าสนใจ เนื่องจากมีการลงทุนผลิตหนังสือเรียนเกี่ยวกับด้านศิลปะน้อยส่งผลถึงวัสดุต่างๆที่นำมาผลิตหนังสือเรียนมีคุณภาพที่ไม่ดีเท่าที่ควร รวมทั้งนักออกแบบหนังสือเรียนศิลปศึกษาอาจมีความรู้ความเข้าใจในการออกแบบหนังสือเรียนเฉพาะด้านศิลปะน้อย จินตนา ไบกาซูยี (2538) กล่าวว่า ผู้แต่งหนังสือเรียนและผู้ออกแบบควรวางแผนงานร่วมกัน หากผู้ออกแบบเข้าใจในลักษณะหนังสือเรียนที่เหมาะสมกับลักษณะวิชาศิลปศึกษาจะทำให้การออกแบบรูปเล่มน่าสนใจมากขึ้น

ด้านภาพประกอบ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้ความคิดเห็นว่า ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาสื่อความหมายไม่ชัดเจน ไม่เป็นที่น่าสนใจ รวมทั้งมีความคิดเห็นว่าภาพประกอบมีจำนวนน้อย มีขนาดเล็กและมีคุณภาพการพิมพ์ไม่ดี สมพร จารุณี (2538) กล่าวว่า ภาพประกอบจะเป็นส่วนที่ดึงดูดความสนใจของเด็กเป็นอันดับแรก ถ้าภาพสามารถสื่อความหมายที่สอดคล้องตรงกับจุดมุ่งหมายของหนังสือและสอดคล้องกับพื้นฐานประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็กด้วยแล้ว ก็จะเป็นส่วนส่งเสริมความเข้าใจและจินตนาการของเด็กได้เป็นอย่างดี Eubanks, P. (1999) ได้เสนอแนะว่าภาพประกอบหนังสือควรมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นลำดับ ขนาดของภาพประกอบมีส่วนดึงดูดความสนใจของผู้อ่านด้วย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผ่านมาอาจนำมาจากแหล่งข้อมูลที่จำกัดและมีภาพศิลปะที่ซ้ำซ้อนกันในแต่ละสำนักพิมพ์ซึ่งไม่แตกต่างกันมาก

ด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษา ไม่พัฒนาความรู้ของตนเองในการนำเสนอข้อมูลในหนังสือเรียนศิลปศึกษาและที่ผ่านมาผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษามักอยู่ในวงจำกัด และแหล่งผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษามีจำนวนน้อย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นทั้งครูผู้สอนและนักวิชาการ ด้านการศึกษาทางศิลปะ ซึ่งอาจมีภาระงานมากจึงขาดเวลาการค้นคว้าข้อมูลในการนำเสนอหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่น่าสนใจ

อัมพร ถกลประจักษ์ (2534) กล่าวว่า หนังสือเรียนมีเนื้อหาสาระจากผู้แต่งที่เป็นอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ เช่นเดียวกับกับในวงวิชาการศิลปศึกษามีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะที่มีความสามารถด้านการผลิตหนังสือเรียน แต่อาจมีจำนวนน้อยทำให้ข้อความรู้ในหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผ่านมามีอยู่ในวงจำกัด

ด้านเนื้อหา นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้ความคิดเห็นว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผ่านมามุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาทางด้านทฤษฎี และหลักการทางศิลปะ โดยมีเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษา

จากผลวิจัยของไพโรจน์ พวงมณี และเสรี ชิวคำ (2540) พบว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษาและเนื้อหาประกอบไปด้วยเนื้อหาความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานศิลปะ และเนื้อหาการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาที่ประกอบอยู่ในหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผ่านมาสามารถสะท้อนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรการศึกษาในขณะนั้นได้ว่า ต้องการให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์เกี่ยวกับด้านใดในการเรียนวิชานั้น โดยนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาได้ให้ความคิดเห็นว่าเนื้อหายังขาดความทันสมัย และเนื้อหามีจำนวนมากเกินไป

ด้านคุณภาพการพิมพ์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าสภาพที่ผ่านมาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาก่อนมีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้น มีคุณภาพการพิมพ์ที่ไม่ดีและกระดาษไม่ได้คุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะเบื้องต้นแล้วว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษาอาจขาดการสนับสนุนหรือการลงทุนด้านการผลิต จึงทำให้คุณภาพการพิมพ์ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษาด้วย

ด้านกิจกรรมศิลปะ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า สภาพที่ผ่านมาจากกิจกรรมศิลปะในหนังสือเรียนศิลปศึกษาก่อนมีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กิจกรรมศิลปะไม่หลากหลาย ไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามระดับวัยของผู้เรียน ขาดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีลักษณะให้ลอกตามแบบ บางกิจกรรมไม่สามารถปฏิบัติได้จริง และกิจกรรมศิลปะมีมากเกินไป เกษร ธิตะจारी (2543) กล่าวว่า ศิลปะมีกระบวนการทำงานที่แตกต่างกันไปตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน ความสำคัญของศิลปะนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ทักษะและความคิดสร้างสรรค์

ลลิตพรรณ ทองงาม (2541) ได้เสนอแนะว่า การสอนศิลปะที่ดีควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด ซึ่งผู้เรียนควรเกิดการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมศิลปะในหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผ่านมาอาจมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติน้อยและแต่ละสำนักพิมพ์นำเสนอกิจกรรมศิลปะไม่แตกต่างกันมาก

สำหรับความคิดเห็นในด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับสภาพหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผ่านมาก่อนมีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาบางส่วนให้ความคิดเห็นด้านการใช้ภาษาว่า แนวการเขียนแต่ละสำนักพิมพ์ไม่แตกต่างกันและมักใช้ภาษาเป็นการอธิบาย โดยมีการลำดับเนื้อหาไม่น่าสนใจ ด้านการอ้างอิงมักขาดการอ้างอิงตามหลักวิชาการ

2. แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในด้านต่อไปนี่

2.1 ด้านผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ควรมีความสามารถ ด้านการใช้ภาษา ควรมีความรู้ทางศิลปะอย่างกว้างขวางและควรเชี่ยวชาญในการผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษา ควรมีความรู้ในการวิเคราะห์เนื้อหาและไม่ควรลอกเลียนแบบเนื้อหาจากหนังสือเรียนศิลปศึกษาเล่มเก่า ๆ ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียง ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงวิชาการเท่านั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพเชิงวิชาการของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรพัฒนาผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงเป็นลำดับแรก อุกฤษ บัญประเสริฐ (2543) กล่าวว่า การผลิตผลงานวิชาการ (Academic Product) ในรูปของเอกสารวิชาการ (Academic Document) อาจผลิตได้หลายรูปแบบมีความหลากหลายแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะของตนเองที่แตกต่างกันไป เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำ ผู้แต่งหรือผู้เสนอเอกสารนั้น ๆ ที่ต้องทำให้ถูกต้องให้เป็นไปตามคุณลักษณะเฉพาะของผลงานแต่ละแบบ และผลงานที่เสนอนั้นสะท้อนความเป็นผู้รู้ของผู้แต่งเองโดยตรง โดยคุณค่าของผลงานเหล่านี้จะอยู่ที่คุณภาพเชิงวิชาการเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งในวงวิชาการแต่ละสาขาจะรู้ได้ทันทีว่า สิ่งใดเป็นสิ่งใหม่เป็นสิ่งที่มีความค่าทางวิชาการ ผลงานเมื่อตีพิมพ์เผยแพร่ออกมาเป็นสิ่งที่อยู่ยั่งยืน และเป็นตัวแทนของผู้แต่งโดยตรง ผู้แต่ง ผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนทางด้านศิลปศึกษาจึงควรเป็นผู้ที่มีการพัฒนาตนเอง จึงจะสามารถพัฒนาคุณภาพเชิงวิชาการในหนังสือเรียนศิลปศึกษาด้านอื่น ๆ ต่อไปได้

2.2 ด้านจุดประสงค์ของหนังสือ

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นจุดประสงค์ของหนังสือเรียนศิลปศึกษาเป็นส่วนช่วยแนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระตามหลักสูตร โดยควรระบุไว้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการกำหนดจุดประสงค์ของหนังสือเรียนศิลปศึกษาช่วยให้ผู้อ่านรู้ถึงแนวทางในการศึกษาหนังสือเรียนศิลปศึกษาเล่มนั้นได้เป็นอย่างดี จินตนา ไบกาชฎี (2538) กล่าวว่า จุดประสงค์ของหนังสือเรียนต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่ตรงตามหลักสูตร โดยแสดงจุดเน้นของหนังสือเรียนไว้อย่างชัดเจน

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า จุดประสงค์ของหนังสือควรระบุระดับความรู้ของกลุ่มผู้ใช้หนังสือไว้อย่างชัดเจน เช่น เป็นหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ให้ความรู้ในระดับพื้นฐาน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรระบุระดับผู้ใช้ให้ชัดเจนว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษาเหมาะสมกับระดับผู้เรียนและผู้สอนในชั้นมัธยม

ศึกษาปีที่ 1-3 นอกจากนี้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า จุดประสงค์ของหนังสือช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากหนังสือเรียนศิลปศึกษาเล่มนั้น จากการศึกษาหนังสือเรียนศิลปศึกษาในปัจจุบัน พบว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่บอกจุดเน้นในจุดประสงค์ของหนังสือ และบอกถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ควรได้รับการอ่าน ซึ่งช่วยสรุปแนวทางในการศึกษาหนังสือเรียนศิลปศึกษาเล่มนั้นได้เป็นอย่างดี โดยครูผู้สอนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาเพื่อประกอบการเรียนการสอนตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2.3 ด้านเนื้อหา

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เนื้อหาควรสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งควรสอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความชื่นชมและเห็นคุณค่าทางศิลปะ เนื้อหาควรมุ่งเน้นศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประยุกต์ใช้ความรู้กับชีวิตประจำวันได้ บูรณาการร่วมกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ และควรให้ความรู้พื้นฐานทางศิลปะ วุฒิ วัฒนสิน (2542) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมด้านเนื้อหาวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษา ผู้เรียนนอกจากจะสนใจกับสภาพตามธรรมชาติของวัตถุและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนยังต้องการสิ่งที่เป็นเหตุผลสนใจเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแล้ว เนื้อหาต้องตอบสนองความสนใจของผู้เรียนด้วย จากผลการศึกษาของอัฐพล คงพัฒน์ (2545) พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เนื้อหาสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะควรได้มาจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ นอกห้องเรียนเป็นเนื้อหาที่สามารถบูรณาการได้ ส่งเสริมการพัฒนาด้านกระบวนการคิด คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ และคิดไตร่ตรอง และมีความทันสมัย เนื้อหาสาระจึงเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะ เอกสารต่าง ๆ นั้นควรเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้

แนวทางการพัฒนาเนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงควรสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านทัศนศิลป์ และเหมาะสมกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามช่วงชั้น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในวัยนี้ได้ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ที่ช่วยขยายมุมมอง ความรู้ ความคิดของแต่ละท้องถิ่นได้ เพราะหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ใช้ ส่วนใหญ่มักนำเสนอความรู้จากแหล่งที่มาซึ่งมีลักษณะจำกัด ไม่ส่งเสริมให้ครูผู้สอนและผู้เรียนได้เห็นความแตกต่างทางการเรียนรู้ในแหล่งการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2.4 ด้านกิจกรรมศิลปะ

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณสมบัติของกิจกรรมที่หลากหลาย และควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนควรเลือกปฏิบัติได้ตามความถนัด ตามความสนใจและควรเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่รอบตัว ผู้เรียนดังนั้นกิจกรรมศิลปะที่อยู่ในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกกิจกรรมศิลปะที่ได้จากการประยุกต์การนำเสนอผลงานตัวอย่างแต่ละกิจกรรมอย่างน่าสนใจหรือมีกิจกรรมศิลปะที่นำเสนอให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามในหนังสือเรียนศิลปศึกษาได้จริง โกวิท ปรวาลพฤกษ์ (2535) กล่าวว่า การสอนศิลปะต้องการเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชมและเห็นคุณค่าด้านศิลปะ วุฒิ วัฒนสิน (2542) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควรมีลักษณะดังนี้ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจค้นพบความรู้ด้วยตนเองช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับผลงาน (Product) และเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการกิจกรรมศิลปะไว้ในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรส่งเสริมกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนจากสื่อในชีวิตประจำวัน และตอบสนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้

2.5 ด้านการอ้างอิง

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรอ้างอิงให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากการศึกษาหนังสือเรียนศิลปศึกษาอย่างคุ้มค่า ทั้งประโยชน์ในด้านวิชาการทางศิลปะ และคุณภาพเชิงวิชาการทางภาษา ปรีชา ช้างขวัญยืน (2539) กล่าวว่า การอ้างอิงอย่างมีคุณภาพควรอ้างอิงอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้มีโอกาสหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงควรอ้างอิงจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงในปัจจุบันแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องและตอบสนองการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีอยู่อย่างกว้างขวาง สำหรับแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถนำมาอ้างอิงในหนังสือเรียนศิลปศึกษามีทั้งที่เป็นลักษณะสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี สื่อที่เป็นบุคคล รวมถึงแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่มีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรอ้างอิงให้เหมาะสมกับระดับของผู้อ่านซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการอ้างอิงไม่ควรมีการอ้างอิงในเชิงลึกมากเกินไป

2.6 ด้านการใช้ภาษา

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษาทุกคนมีความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรเป็นภาษาเชิงวิชาการ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการใช้ภาษาเชิงวิชาการในหนังสือเรียนศิลปศึกษามีประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหนังสือเรียนเป็นอย่างมากเพราะภาษาเชิงวิชาการมีรูปแบบการนำเสนอเป็นมาตรฐานสากล

ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจกับเนื้อหาสาระและได้รับคุณค่าจากอ่านจากการใช้ภาษาที่ดี สมพร จารุณัฐ (2533) กล่าวว่า การใช้ภาษาสื่อความหมายในหนังสือเรียน สะท้อนให้เห็นถึงเจตคติของผู้แต่ง การใช้ภาษาของผู้แต่งแต่ละคนอาจมีความแตกต่างกัน แต่ภาษาในหนังสือเรียนต้องส่งเสริมการเรียนรู้เป็นหลัก การใช้ภาษาต้องเข้าใจง่าย และมีการอธิบายศัพท์วิชาการด้วยสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา ว่าการใช้ภาษาในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรสื่อความหมายที่ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย และควรเหมาะสมกับระดับของผู้อ่าน

2.7 ด้านการออกแบบรูปเล่ม

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าการออกแบบรูปเล่มของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความทันสมัยและมีความน่าสนใจ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการออกแบบรูปเล่มของหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้มีความทันสมัยและน่าสนใจมากขึ้น ชาญศิลป์ กิตติโชติพานิชย์ (2544) กล่าวว่า เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสูงที่นักออกแบบใช้ในการออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพ หนังสือเรียนศิลปศึกษาจึงควรมีการออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีสร้างความทันสมัยและน่าสนใจได้มากขึ้น ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า สำนักพิมพ์แต่ละแห่งและนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญควรออกแบบรูปเล่มให้มีลักษณะที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการออกแบบและผู้อ่านหนังสือเรียนศิลปศึกษา ควรมีความรู้ ความชำนาญในการออกแบบที่มีคุณภาพ เพราะหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่เผยแพร่ จะสะท้อนคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะอย่างชัดเจน นอกจากนี้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า ขนาดรูปเล่มของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีขนาดที่กะทัดรัด สะดวกต่อการใช้ จากการศึกษารายงานของเสรี ชิวคำ (2540) พบว่า สำนักพิมพ์ส่วนใหญ่ได้กำหนดขนาดรูปเล่มหนังสือเรียนตามขนาดมาตรฐาน คือ A4 เพราะสะดวกต่อการพิมพ์ หนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผลิตออกมาจึงมีขนาดมาตรฐานซึ่งเป็นขนาดที่เหมาะสมต่อการใช้

2.8 ด้านคุณภาพการพิมพ์และการใช้เทคโนโลยีในการพิมพ์

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่เทคโนโลยีมีบทบาทในการค้นคว้าข้อมูลและส่งเสริมการจัดพิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ ปัจจุบันเทคโนโลยีในการพิมพ์แต่ละสำนักพิมพ์มีความทันสมัยและมีมาตรฐานมากขึ้น หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีการส่งเสริมการพิมพ์ให้มีคุณภาพ ซึ่งนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่ หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีการจัดพิมพ์ที่มีคุณภาพดี โดยเฉพาะการจัดพิมพ์ภาพประกอบควรมีการจัดพิมพ์ที่ชัดเจนสวยงาม และควรจัดพิมพ์สีเฉพาะที่จำเป็นเพื่อลดต้นทุนในการผลิต นอกจากนี้นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่ กระดาษที่รองรับการพิมพ์ควรมีคุณภาพที่ดี มาลินี ฝิโลประการ (2537) กล่าวว่ากระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนควรพิจารณาใช้กระดาษที่มีคุณภาพพอสมควร เช่น กระดาษปอนด์ซึ่งเป็นกระดาษเนื้อดีสีขาวเก็บได้นาน และไม่เปลี่ยนสี แต่ราคาจะสูงกว่ากระดาษปรีฟซึ่งมีสีไม่ขาว เนื้อไม่เรียบ หากเก็บนานเกิน 1 ปี กระดาษจะกรอบและเป็นสีแดง ส่วนกระดาษที่มีผิวหน้าเรียบและมันคือ กระดาษอาร์ต ซึ่งมีราคาแพง พิมพ์ภาพสีได้สวยงาม แต่ถ้ากระดาษมันมากก็จะสะท้อนแสง ไม่สะดวกในการอ่านเช่นกันการใช้กระดาษสำหรับหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรเลือกใช้กระดาษตามความจำเป็น เช่น การพิมพ์ภาพสีควรใช้กระดาษที่รองรับการพิมพ์ได้ดี สีไม่ผิดจากต้นฉบับ ซึ่งในการศึกษาทางด้านศิลปะมีผลต่อการรับรู้ของผู้เรียนอย่างมาก และการเลือกกระดาษให้เหมาะสมจะช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้

ปัจจุบันเทคโนโลยีต่าง ๆ มีบทบาทในการจัดพิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาให้มีคุณภาพดี การเปิดเสรีให้สำนักพิมพ์เอกชน และแหล่งผลิตหนังสือเรียนต่างๆผลิตหนังสือเรียนศิลปศึกษาทำให้มีการแข่งขันเรื่องการพัฒนารูปแบบของหนังสือเรียนและการพัฒนาคุณภาพในการพิมพ์ได้ดีมากยิ่งขึ้น

3.ด้านการบริหารจัดการหนังสือเรียนศิลปศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

3.1 กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดหรือระบุชื่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ใช้อย่างชัดเจน

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดไม่เห็นด้วยและให้ความคิดเห็นว่ควรเปิดโอกาสเสรีให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเลือกหนังสือเรียนศิลปศึกษาได้เอง และเปิดเสรีให้สำนักพิมพ์แข่งขันการผลิตหนังสือเรียนด้านศิลปะ โดยกระทรวงศึกษาธิการควรระบุรายชื่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาไว้เป็นแนวทางเลือกใช้เท่านั้น

ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้มีการจัดทำรายชื่อสื่อการเรียนการสอนที่บ่งชี้เนื้อหา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเพื่อให้ครูอาจารย์ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการค้นหาสื่อการเรียนการสอน ที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และไม่ใช่สิ่งพิมพ์ โดยมีรายชื่อสื่อทั้งของบริษัทและสำนักพิมพ์เอกชนที่จัดทำ พิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน (กรมวิชาการ,2545) แต่สื่อดังกล่าวแม้จะผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาแล้ว แต่ไม่ได้มีการตรวจพิจารณาอย่างละเอียด ครูผู้สอนจึงควรพิจารณารายละเอียดที่เหมาะสม ถูกต้องในการใช้สื่อด้วย

3.2 สถานศึกษาหรือครูผู้สอนควรเป็นผู้เลือกใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาตามที่สมควร

นักวิชาการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเลือกหนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นของตนด้วย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ครูผู้สอนมีบทบาทอย่างมากในการจัดหาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตน โดยครูผู้สอนจะทราบถึงความต้องการและความเหมาะสมต่างๆในการใช้หนังสือเรียนและส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆได้ตามความต้องการ ไพโรจน์ ปุณณวัฒน์กุลชัย (2545) กล่าวว่า ปัญหาความแตกต่างในพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนเป็น ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้และได้รับความรู้ ความเข้าใจแตกต่างกัน ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ มากกว่าจะสามารถสร้างจินตนาการในการเรียนเรื่องที่ยากได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่และบทบาทของ สื่อการเรียนการสอนในหลากหลายรูปแบบที่เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหามุ่งให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเรื่อง ต่างๆได้ วุฒิ วัฒนสิน (2541) กล่าวว่า ครูศิลปะควรเลือกใช้สื่อการสอนประเภทหนังสือด้วย เพราะมีเนื้อหาความรู้ซึ่งเป็นภาคทฤษฎีด้วย ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษา ที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของตนและกลุ่มผู้เรียน โดยสถานศึกษาควรจัดงบประมาณสนับสนุน ด้านการจัดซื้อหนังสือเรียนไว้ในแหล่งการเรียนรู้ต่างๆด้วย

3.3 กระทรวงศึกษาธิการควรเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปะศึกษา โดยนำผู้ทรงคุณวุฒิ มาตรวจสอบหนังสือเรียนศิลปะศึกษาอย่างมีคุณภาพ

นักวิชาการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า ควรเปิดโอกาสเสรีให้สำนักพิมพ์ผลิตหนังสือเรียนศิลปะศึกษาอย่างหลากหลาย โดยกระทรวงศึกษาธิการควรผลิตเป็นแนวทางให้เลือกใช้เท่านั้น แต่การตรวจสอบอาจทำได้ยาก เพราะขาดผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบประเมินคุณภาพหนังสือเรียนศิลปะศึกษาซึ่งมีจำนวนน้อย สุลักษณ์ ศิริบุรี่ (อ้างถึงในรายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่องหลักสูตรมัธยมศึกษา, 2531) กล่าวว่า หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของเอกชนมีจำนวนมากในตลาดหนังสือซึ่งมีการจัดรูปเล่มที่สวยงาม ทำให้ ครูที่ซื้อมองข้ามเนื้อหาไป จึงควรให้นักวิชาการได้พิจารณางานเขียนก่อนพิมพ์เผยแพร่

ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีการประเมินคุณภาพและราคาจำหน่ายของสื่อการเรียนรู้ หนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมีการประเมินหลังการจัดจำหน่าย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ดังนั้นหากมีการจำหน่ายหรือเผยแพร่หนังสือเรียนศิลปะศึกษาออกไปโดยไม่มี การพิจารณาตรวจสอบคุณภาพให้ดี อาจทำให้ครูผู้สอนหรือผู้เรียนใช้ประโยชน์จากหนังสือเรียน ศิลปะศึกษาไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร

3.4 การเปิดโอกาสให้มีการเขียนและผลิตหนังสือเรียนศิลปะศึกษาอย่างเสรีหรือมอบหมาย ให้หน่วยงาน สถาบันที่มีชื่อเสียงหรือแหล่งผลิตที่มีมาตรฐานเป็นผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปะศึกษา

นักวิชาการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นด้วย เพราะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนได้เลือกหนังสือเรียนศิลปะศึกษาเอง อย่างหลากหลาย และควรมีหน่วยงานหรือสถาบันที่ส่งเสริมการผลิตหนังสือเรียนศิลปะศึกษาโดยตรง จะช่วยให้มีการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาให้มีคุณภาพได้

ธีระศักดิ์ ลิขิตวัฒนาเศรษฐ (2544) กล่าวว่า สื่อแต่ละอย่างมีข้อดีแตกต่างกัน และไม่มี สื่อชนิดใดชนิดหนึ่งสามารถเป็นตัวกลางให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีทุกเรื่อง การที่จะผู้เรียนจะบรรลุผล การเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ ควรจัดหาสื่อที่หลากหลาย ผู้เรียน สามารถจับต้องได้โดยตรง ไม่ใช่สื่อที่ครูผู้สอนใช้แต่เพียงผู้เดียว ควรเป็นสื่อที่ผู้เรียนจะต้องศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองได้ การเปิดโอกาสให้มีหน่วยงาน สถาบันที่มีชื่อเสียงและมีมาตรฐานเป็นผู้ผลิต หนังสือเรียนศิลปะศึกษาจะทำให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายมากขึ้น และทำให้มี การแข่งขันการผลิตสื่อโดยคำนึงถึงคุณภาพมากขึ้น

3.5 การเปิดโอกาสให้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของต่างประเทศเข้ามาเผยแพร่ โดยมีการ ตรวจสอบอย่างมีคุณภาพ

นักวิชาการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ทุกคนมี ความคิดเห็นด้วยว่า ควรเปิดโอกาสให้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของต่างประเทศเข้ามาเผยแพร่ โดยมีการตรวจสอบอย่างมีคุณภาพ เช่น หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งประเทศ ญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญทางด้านคุณภาพของหนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบ จะมุ่งเน้นด้าน เนื้อหาสาระ ภาพประกอบ การออกแบบรูปเล่ม การใช้สีและการจัดพิมพ์ที่ประณีต โดยมีการเปิด โอกาสให้สำนักพิมพ์ต่างๆ จัดพิมพ์หนังสือเรียน ซึ่งมีการแข่งขันกันอย่างกว้างขวาง สำนักพิมพ์ได้มีการ นำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดทำ เพื่อให้เหมาะสมกับเด็กวัยต่างๆ และประเด็น สำคัญที่สุด คือมีการนำผลการศึกษาวิจัยมาใช้เป็นพื้นฐานในการปรับปรุงหนังสือเรียนอยู่เสมอ (สุลักษณ์ ศรีบุรี และอำไพ ตีรณสาร, ม.ป.ป.)

วุฒิ วัฒนสิน (2541) กล่าวว่า หนังสือที่เป็นสื่อการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ นั้น ไม่จำกัดเฉพาะหนังสือที่เป็นภาษาไทย แต่หนังสือภาษาอังกฤษที่ผลิตในต่างประเทศ สามารถให้ความรู้ที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบันที่ครูศิลปะให้ความสำคัญมากขึ้น

นักวิชาการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทยในหนังสือเรียนศิลปศึกษา ให้สัมพันธ์กับการรับแบบอย่างมา ของวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2540) ได้กล่าวถึง แนวโน้มของ หลักสูตรมัธยมศึกษาเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมว่า เทคโนโลยีและสื่อทางการศึกษามีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น นำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง วัฒนธรรมท้องถิ่นอาจถูกทำลาย ด้วยวัฒนธรรมต่างประเทศที่เข้า ดังนั้นการเปิดโอกาสให้หนังสือเรียนศิลปศึกษาของต่างประเทศ เข้ามาเผยแพร่ควรมีการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่มีคุณภาพและส่งเสริมความรักในศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยแก่ผู้เรียนด้วย

ตอนที่ 3 การอภิปรายผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การเปิดโอกาสให้ครูผู้สอน ผู้เรียน สถานศึกษาจัดทำหรือพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาขึ้นเองได้

นักวิชาการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่า ครูผู้สอนแต่ละท้องถิ่นสามารถผลิตสื่อที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอนตามสภาพจริง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในการเรียนได้ดี เนื่องจากครูผู้สอนแต่ละท้องถิ่นจะมีความ เข้าใจในสภาพและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ครูผู้สอนจึงมีบทบาทใน การสร้างและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ต่างๆให้ตอบสนองต่อสภาพและความต้องการนั้นได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาของกองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2546) เรื่องการใช้สื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างและใช้สื่อ โดยสนับสนุน ด้านงบประมาณ ส่งเสริมให้ผลิตสื่อใช้เองมีทั้งที่ครูผลิตขึ้นเองและนักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบัน ได้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้น ครูผู้สอน ผู้เรียนและสถานศึกษาต่างมีบทบาทในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และไม่จำกัดเฉพาะหนังสือเรียน เท่านั้น ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์จึงควรมีการพัฒนาตนเองในการรู้จักผลิต และพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานศึกษาของตนเองอย่างต่อเนื่อง และควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกันพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้านศิลปะประเภทอื่นๆด้วย

2. การที่หนังสือเรียนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะไม่ได้มีให้ผู้เรียนไว้ใช้ประจำตัว

นักวิชาการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าเป็นที่
เมื่อผู้เรียนไม่มีหนังสือเรียนไว้ใช้ประจำตัวแล้ว ควรจะมีแหล่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้
ทางศิลปะอย่างหลากหลาย เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้เรียนจะได้ศึกษา ค้นคว้าความรู้ได้ตามต้องการ ซึ่ง
สื่อเหล่านี้สามารถตอบสนองการค้นคว้าข้อมูลที่กว้างขวางเป็นอย่างมาก สันติ คุณประเสริฐ
(2541) กล่าวว่า เทคโนโลยีระบบสารสนเทศช่วยตอบสนองความต้องการของครูศิลปศึกษาในการ
สืบค้นและเผยแพร่ข้อมูลด้านการเรียนการสอน และด้านอื่นๆที่น่าสนใจได้สะดวกรวดเร็ว ประหยัด
เวลาและค่าใช้จ่าย และทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและ
ได้ข้อมูลที่เป็นสากล ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการอยากเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครู
ผู้สอนจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ นอกจากหนังสือเรียน เช่น
แหล่งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น สื่อที่มีลักษณะเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญใน
สาขาต่างๆ เป็นต้น

3. ด้านครูผู้สอน

นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่า
ครูผู้สอนศิลปศึกษาควรเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการส่งเสริมให้
ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ที่หลากหลายและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้บรรลุผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร
ทิตนา แชมมณี (2544) กล่าวว่า ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สำเร็จไปได้ตามเป้าหมายนั้น
ครูนับเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดและส่งผลตรงต่อการเรียนของผู้เรียนมากที่สุด หากครูไม่ปรับเปลี่ยนแนวคิด
และพฤติกรรมการสอนก็ย่อมยากที่จะเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจากผลการศึกษา
วิจัยเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ : ข้อค้นพบจากการศึกษาพุทธคุณชี้ให้เห็นว่า
ครูที่มีการสอนที่ดีนั้นมักเป็นครูที่มีการพัฒนาตนเอง ได้รับการพัฒนาให้เรียนรู้อยู่เสมอด้วยวิธีการ
ต่างๆ เช่น การไปรับการอบรม อ่านเอกสาร หนังสือ เสวนาพูดคุยกับผู้รู้หรือเพื่อนครู ครูเหล่านั้น
มักจะนำความรู้ที่ตนได้เรียนรู้มาใช้ในการเตรียมการสอน

ครูผู้สอนทางด้านศิลปศึกษา ควรมีการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ อยู่เสมอ เพราะจะเป็น
แบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะการค้นคว้าหาความรู้ทาง
วิชาการที่ทันสมัยจากสื่อที่หลากหลาย จะช่วยพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ของตนเอง และผู้เรียน
ได้อย่างกว้างขวาง

4. แนวโน้มเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา

แนวโน้มเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาในอนาคตมีการพัฒนาที่มากขึ้น
โดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและหนังสือเรียนศิลปศึกษา มีความคิดเห็นว่าเป็นที่
สำนักพิมพ์ควรให้ความสำคัญในการผลิตอย่างมีคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงอยู่ที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งผู้ผลิตซึ่งจะช่วยพัฒนามาตรฐานคุณภาพของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาให้ดีขึ้น และครูผู้สอนต้องรู้จักเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาที่มีคุณภาพนั้นให้คุ้มค่าต่อการเป็นสื่อการเรียนรู้ อีกทั้งยังสามารถนำเสนอแนวทางให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าความรู้จากหนังสือเรียนศิลปะศึกษาได้ด้วยตนเองตามความต้องการอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ของหลักสูตรศึกษานั้น ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้หนึ่งที่ยังมีบทบาทสำคัญต่อผู้เรียนและครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ คือหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ซึ่งผู้เรียนและครูผู้สอนสามารถค้นคว้าหาความรู้ที่สอดคล้องตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้อย่างสะดวก และมีให้เลือกใช้มากมาย เนื่องจากนโยบายการผลิตสื่ออย่างรวดเร็วทำให้มีผู้ผลิตหนังสือเรียนศิลปะศึกษามากขึ้น เกิดการแข่งขันในด้านการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของหนังสือเรียนศิลปะศึกษา

คุณภาพของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะนำเสนอองค์ความรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ของผู้เรียน รวมทั้งเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนสามารถนำความรู้นั้นไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะให้เหมาะสมกับผู้เรียนในท้องถิ่นของตนเองได้ อีกทั้งรัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนในการจัดงบประมาณ เพื่อส่งเสริมด้านการผลิต การพัฒนา และการจัดหาหนังสือเรียนและสื่ออื่นๆ ที่ส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปะศึกษาไว้ในแหล่งการเรียนรู้ให้มากขึ้น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาด้านศิลปะศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและวิจัยหนังสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะประเภทอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ทางด้านศิลปะในการศึกษา
ระดับต่างๆ
3. ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือที่ตอบสนอง
ความต้องการของผู้เรียนทางด้านศิลปะศึกษา